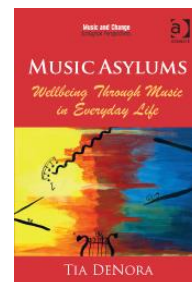

Music Asylums: Wellbeing through Music in Everyday Life (Tia DeNora)

Από τη Χριστίνα Καλλιώδη

Τίτλος: Music Asylums: Wellbeing through Music in Everyday Life | Συγγραφέας: Tia DeNora | Έτος δημοσίευσης: 2013 | Εκδότης: Ashgate | Σελίδες: 184 | ISBN: 978-1409437598

Η **Χριστίνα Καλλιώδη** είναι μουσικοθεραπεύτρια. Σπούδασε μουσική στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου (2003) και μουσικοθεραπεία (2006 Postgraduate Diploma, 2009 Master of Arts) στο Anglia Ruskin University (Cambridge, Ηνωμένο Βασίλειο). Η κλινική της εμπειρία περιλαμβάνει διάφορες πληθυσμιακές ομάδες και έχει συνεργαστεί με ιδιωτικές δομές, το Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής και το Ελληνικό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής και Ερευνών. Είναι ταμίας του Ελληνικού Συλλόγου Πτυχιούχων Επαγγελματιών Μουσικοθεραπευτών (εκπρόσωπός του στην Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Μουσικο-θεραπείας από το 2008 έως το 2010) και μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Ακουστικής Οικολογίας. Ζει και εργάζεται στην Αθήνα.

Email: christinakalliodi@yahoo.gr

Η Tia DeNora είναι καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Μουσικής στο Πανεπιστήμιο του Exeter (Ηνωμένο Βασίλειο) με κύριο ερευνητικό ενδιαφέρον τις χρήσεις και τη δύναμη της μουσικής στην κοινωνική ζωή. Συγγραφέας των βιβλίων *Beethoven and the Construction of Genius: Musical Politics in Vienna 1792-1803* (DeNora 1995), *Music in Everyday Life* (DeNora 2000), *After Adorno: Rethinking Music Sociology* (DeNora 2003), συνεργάστηκε τα τελευταία χρόνια με το μουσικοθεραπευτή και ερευνητή Gary Ansdell σε μια εξαετή διεπιστημονική μελέτη μιας παρέμβασης κοινοτικής μουσικοθεραπείας (community music therapy) στο χώρο της ψυχικής υγείας. Αποτέλεσμα της έρευνας είναι μια τρίτομη σειρά βιβλίων: *Music Asylums: Wellbeing through Music in Everyday Life* της DeNora (2013), *How Music Helps in Music Therapy and Everyday Life* του Ansdell (2014), και το από κοινού *Musical Pathways for Mental Health* (DeNora & Ansdell υπό έκδοση).

Βλέποντας τον τίτλο του βιβλίου, *Music Asylums: Wellbeing through Music in Everyday*

Life, περιμένει κανείς ότι θα διαβάσει ένα βιβλιοπρακτικό οδηγό για τους τρόπους που μπορεί να χρησιμοποιήσει τη μουσική στην καθημερινότητά του. Δεν πρόκειται όμως για κάτι τέτοιο, αλλά για μια διεξοδική μελέτη για τη μη στατική φύση της μουσικής και της υγείας, και τους τρόπους που αυτές αλληλεπιδρούν τόσο μεταξύ τους όσο και με το υπόλοιπο κοινωνικό, πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον.

Το βιβλίο αποτελείται από επτά κεφάλαια βάσει των οποίων δομούνται οι ακόλουθες ενότητες της παρούσας βιβλιοπαρουσίασης.

(1) ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ: ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ

Εδώ η συγγραφέας παρουσιάζει και αναλύει τη θέση της για την ανάγκη μιας «οικολογικής θεώρησης» των εννοιών «υγεία» και «ασθένεια». Ανατρέχοντας στην κοινωνιολογία της υγείας, εξηγεί πως η «υγεία» και η «ασθένεια» δεν

αντιπροσωπεύουν τα δύο άκρα ενός φάσματος, αλλά αποτελούν αλληλένδετα και διαρκώς προκύπτοντα (emergent) φαινόμενα, τα οποία βιώνονται σύμφωνα με το πλαίσιο μέσα στο οποίο συμβαίνουν: πολιτισμικό, περιβαλλοντικό, χρονικό και ούτω καθεξής.

(2) ΜΑΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ERVING GOFFMAN, Α' ΜΕΡΟΣ: ΑΥΤΟΒΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, & (3) ΜΑΘΑΙΝΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ERVING GOFFMAN, Β' ΜΕΡΟΣ: ΑΝΑΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ

Στα επόμενα δύο κεφάλαια, η συγγραφέας ανατρέχει στο έργο του Erving Goffman, ενός από τους σημαντικότερους κοινωνιολόγους του 20^{ου} αιώνα. Αναλύει την έννοια της «αυτοβουλίας» (agency) – την ικανότητα δηλαδή του ατόμου να δρα και να επιφέρει αλλαγές στις συνθήκες ζωής του – την οποία θεωρεί αποτέλεσμα της εσωτερίκευσης και της δημιουργικής αλληλεπίδρασης με το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον, και τονίζει τη σημασία της στη διατήρηση και προαγωγή της ευεξίας. Έτσι, εισάγει την ιδέα του ασύλου όχι πλέον ως ενός «ολοκληρωτικού θεσμού», όπως τον περιγράφει ο Goffman, αλλά ως ενός περιβάλλοντος ή μιας διαδικασίας που επιτρέπει την ευεξία:

«Το άσυλο δεν είναι ένα μέρος από τούβλα και τσιμέντο, ούτε ένα σύνολο κλινικών θεραπευτικών τεχνικών ή πρακτικών. Είναι περισσότερο ένας εννοιολογικός χώρος, ένας χώρος για την προαγωγή και τη διατήρηση της υγείας που μπορεί να υπάρχει οπουδήποτε και οποτεδήποτε. [Άσυλο είναι] και το σύνολο των πρακτικών που απαιτούνται για να βρεθεί κανείς σε αυτόν τον [εννοιολογικό] χώρο» (σ.136)¹.

Η DeNora συνεχίζει παρουσιάζοντας δύο μορφές ασύλου. Η πρώτη είναι η δημιουργία ενός χώρου που επιτρέπει τη δημιουργικότητα, την έκφραση, την ανάπτυξη, ενός χώρου που μετασχηματίζεται δηλαδή από οποιαδήποτε δραστηριότητα επένδυσης (furnishing) του κοινωνικού περιβάλλοντος με συμβολικά ή υλικά αντικείμενα. Η δεύτερη είναι η δημιουργία ενός χώρου που απλά

επιτρέπει την απομάκρυνση (removal) από παθογενείς παράγοντες που βρίσκονται στο περιβάλλον, χωρίς όμως να το αλλάζει.

(4) ΜΟΥΣΙΚΑ ΑΣΥΛΑ, Α' ΜΕΡΟΣ: ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΕΙΣ, ΕΠΑΝΑΣΥΝΔΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ, & (5) ΜΟΥΣΙΚΑ ΑΣΥΛΑ, Β' ΜΕΡΟΣ: ΣΥΝΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΜΟΥΣΙΚΟ ΧΩΡΟ, ΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΕΠΑΝΕΠΕΝΔΥΟΝΤΑΣ ΚΟΣΜΟΥΣ

Σε αυτά τα δύο κεφάλαια η DeNora ασχολείται πλέον με το ρόλο και τον τρόπο χρήσης της μουσικής στη διαδικασία δημιουργίας ασύλων εισάγοντας τους όρους «μουσική απομάκρυνση» και «μουσική επένδυση». Ο πρώτος αφορά τη χρήση της μουσικής για τη δημιουργία ενός ιδιωτικού χώρου, που συμβάλλει στην ευεξία απομακρύνοντας το άτομο από τη ροή της πραγματικότητας. Ως παράδειγμα αναφέρει την ακρόαση μουσικής μέσω φορητών συσκευών με ακουστικά (ή «asylum-pods» όπως τις ονομάζει χιουμοριστικά), που επιτρέπουν στο χρήστη να αποκοπεί από το εξωτερικό περιβάλλον. Ο δεύτερος αφορά τη χρήση της μουσικής ως παράγοντα που – αλληλεπιδρώντας με τις υπόλοιπες οικολογικές εκφάνσεις – προκαλεί αλλαγές στο φυσικό ή στον συμβολικό χώρο και τον μετατρέπει σε άσυλο. Εδώ φέρνει ως παράδειγμα τις συνεδρίες κοινοτικής μουσικο-θεραπείας στο BRIGHT, ένα κέντρο ψυχικής υγείας. Η ομαδική μουσικοτροπία², εξηγεί, επενδύει τον κοινό χώρο (με τη φυσική και τη συμβολική σημασία) με χαρακτηριστικά που επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να βιώσουν μια πληθώρα εμπειριών και συναισθημάτων, που συμβάλλουν θετικά στην αίσθηση ευεξίας τους. Έτσι, ο κοινός αυτός χώρος μετατρέπεται σε άσυλο.

(6) ΜΟΥΣΙΚΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ: ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΚΑΙ (ΑΝ)ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

Πλέον η συγγραφέας αναρωτιέται ποιες είναι οι αιτίες που επιτρέπουν στη μουσική τη δυνατότητα να επιφέρει αλλαγή, και για το λόγο αυτό προσπαθεί να αναλύσει τους τρόπους με τους

¹ Τα αποσπάσματα του βιβλίου έχουν μεταφραστεί ελεύθερα στα ελληνικά.

² Χρησιμοποιώ το νεολογισμό «μουσικοτροπία» ως απόδοση του αγγλικού *musicizing* όπως προτείνουν οι Τσίρης και Παπασταύρου (2011).

οποίους η μουσική επιδρά στην αντίληψη και στη συνείδηση. Μετά από μια ανασκόπηση της σχετικής με τη φιλοσοφία της συνείδησης βιβλιογραφία, εισάγει τους όρους «θερμή» και «ψυχρή» μουσική συνείδηση. Η «θερμή» μουσική συνείδηση αφορά τον «μη-λεκτικό, σωματοποιημένο τρόπο ύπαρξης και συνείδησης της ύπαρξης» (σ. 102) και «περιλαμβάνει σχέσεις μεταξύ της μουσικής δραστηριότητας / εμπειρίας και κάποιου είδους σωματικής δράσης / εμπειρίας» (σ. 103), όπως για παράδειγμα το να περπατάει κάποιος ασυναίσθητα στο ρυθμό της μουσικής. Αντίθετα, η «ψυχρή» μουσική συνείδηση αφορά στοχαστικές μορφές συνείδησης. Σε αυτήν την περίπτωση η μουσική είναι «ένα αντικείμενο που προσφέρει υλικό για την παραγωγή γνώσης, παραδείγματος χάριν μέσω των τρόπων που μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο ή μεταφορά» (σ. 103). Για παράδειγμα, σε ένα μάθημα αεροβικής γυμναστικής έχουμε τη συχνή μετάβαση από τη μια μορφή μουσικής συνείδησης στην άλλη: στις περιόδους που η μουσική χρησιμοποιείται για να ενισχύσει την κίνηση και την έντασή της, όταν δηλαδή θέλουμε ένα «κινούμενο και όχι σκεπτόμενο» ον, οι συμμετέχοντες βρίσκονται σε κατάσταση θερμής μουσικής συνείδησης. Στις περιόδους όμως που η κίνηση πρέπει να είναι, για παράδειγμα, περισσότερο ελεγχόμενη και οι συμμετέχοντες να έχουν προσοχή και πλήρη συναίσθηση του τι κάνουν, η μουσική που χρησιμοποιείται δημιουργεί μια κατάσταση ψυχρής μουσικής συνείδησης.

Ωστόσο, η συγγραφέας τονίζει πως οι συγκεκριμένες μορφές συνείδησης δεν πρέπει να συνδέονται αποκλειστικά με συγκεκριμένα μουσικά χαρακτηριστικά (εδώ αναφέρεται το παράδειγμα του *Mozart effect* και των διάφορων συνθέσεων που υπόσχονται, για παράδειγμα, συγκέντρωση ή χαλάρωση) μιας και το οικολογικό πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η ακρόαση ή η μουσική δραστηριότητα είναι εξίσου σημαντικό. Η μουσική, γράφει η DeNora, προσδιορίζεται και επηρεάζεται μέσω της σχέσης με το περιβάλλον και με τα αντικείμενα που βρίσκονται σε αυτό.

(7) ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ Η ΚΑΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ;

Το τελευταίο κεφάλαιο του βιβλίου σχετίζεται με το ερώτημα περί μουσικής ποιότητας. Εδώ η συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο ποιοτικός διαχωρισμός της μουσικής με βάση, για παράδειγμα, το είδος είναι αφενός απόλυτος και δεν

λαμβάνει υπόψη το οικολογικό πλαίσιο, και αφετέρου είναι άστοχος μιας και δεν αναγνωρίζει τις ευεργετικές επιδράσεις που μπορεί να έχει η μουσική. Αντίθετα, η DeNora προτείνει μια:

«ευέλικτη αισθητική, κατά την οποία η μουσική που κάνει καλό είναι καλή», θεωρώντας πως κάτι τέτοιο «μας διευκολύνει να αντιληφθούμε την αξία και τη σημασία της μουσικής στον ανθρώπινο πολιτισμό» (σ. 137).

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Βρήκα το βιβλίο πολύ ενδιαφέρον και πραγματικά τροφή για σκέψη, μιας και σημεία του συνέχισαν να με απασχολούν για αρκετό καιρό μετά την πρώτη ανάγνωση. Υπάρχουν μόνο δύο μειονεκτήματα που θα ήθελα να αναφέρω. Το πρώτο έχει να κάνει με την πυκνότητα της πληροφορίας όσον αφορά την κοινωνιολογική βιβλιογραφία και έρευνα. Όσο και αν η συγγραφέας προσπαθεί να εξηγήσει διάφορες θεωρίες και έννοιες, ο αναγνώστης που δεν είναι εξοικειωμένος με την κοινωνιολογία δυσκολεύεται αρκετά να παρακολουθήσει τη σκέψη της. Το δεύτερο έχει να κάνει με το στυλ γραφής που είναι ιδιαίτερα εξεζητημένο. Αυτά τα δύο χαρακτηριστικά κάνουν το βιβλίο αρκετά δυσκολο-διάβαστο.

Παρόλα αυτά, θεωρώ ότι αξίζει να διαβαστεί από οποιονδήποτε ενδιαφέρεται για μια οικολογική θεώρηση της μουσικής και της υγείας, καθώς δεν δίνει μόνο μια νέα οπτική, αλλά εγείρει και πολλά ερωτήματα, τα οποία μπορούν να οδηγήσουν σε νέα ερευνητικά μονοπάτια. Κλείνω με κάποια από αυτά που βρίσκονται στο τέλος του βιβλίου:

«Πώς η μουσική και η μουσική πράξη επηρεάζουν με μεταμορφωτικό τρόπο καταστάσεις; Με ποιον τρόπο η μουσική και η μουσική πράξη προσφέρουν νέα πλαίσια, δεξιότητες και ταυτότητες που μπορούν να μεταβιβαστούν σε παραμουσικές και εξωμουσικές καταστάσεις; Με ποιον τρόπο η μουσική επηρεάζει αυτό που συμβαίνει μετά το τέλος της;» (σ. 143)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ansdell, G. (2014). *How Music Helps in Music Therapy and Everyday Life*. Farnham: Ashgate.
- Ansdell, G., & DeNora, D. (υπό έκδοση). *Musical Pathways for Mental Health*. Aldershot: Ashgate.
- DeNora, T. (1995). *Beethoven and the Construction of Genius: Musical Politics in Vienna 1792-1803*. Berkley and London: University of California Press.
- DeNora, T. (2000). *Music in Everyday Life*. Cambridge: Cambridge University Press.

DeNora, T. (2003). *After Adorno: Rethinking Music Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Τσίρης, Γ., & Παπασταύρου, Δ. (2011). Μουσικοτροπώντας: Η μουσική πράξη ως υγεία και θεραπεία μέσα από μια διεπιστημονική προοπτική. *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 3(2), 91-107.

Προτεινόμενη παραπομπή:

Καλλιώδη, Χ. (2015). Βιβλιοκριτική: “Music Asylums: Wellbeing through Music in Everyday Life” (Tia DeNora). *Approaches: Ένα Διεπιστημονικό Περιοδικό Μουσικοθεραπείας*, 7(2), 220-223.